

Forord

Det har været et begivenhedsrigt år for Foreningen for Kirkegårdskultur. Foruden afholdelsen af årsmødet har foreningen udgivet en debatbog (se nærmere side 72) samt afholdt en minikongres i Ribe i forbindelse med det velbesøgte folkemøde der.

Lutheråret

Det har været Lutherår, hvilket også kan få en til at reflektere over, hvad Luther mente om kirkegårde. Luther gik i et brev fra 1527 *Ob man vor dem Sterben fliehen solle* ind for en adskillelse af kirke og kirkegård, og i løbet af 1500-tallet blev der anlagt mange udenbys kirkegårde (stadsgudsagre, også kaldet "campo santo") i de tyske områder, f.eks. Leipzig i 1536, Gera 1556 og Halle 1594. Underligt nok influerede det ikke på den danske kirkegårdskultur, hvor vi, når man ser bort fra pestkirkegårde, først fik udenbys kirkegårde fra slutningen af 1600-tallet (Garnisons Kirkegård 1671 og Holmens Kirkegård 1666 samt Assistens Kirkegård i København 1760), og det var egentlig først, da begravelser i kirkerne blev forbudt i 1805, at antallet af udenbys kirkegårde steg markant (Se *Kirkegårdskultur* 2010-11, side 51ff). Disse første udenbys kirkegårde er for længst blevet omgivet af bybebyggelse, og det er svært i dag at se, at disse kirkegårde engang lå langt fra byen. Luther havde dog på andre måder stor indflydelse på den danske kirkegårds- og gravmindekultur, hvilket fremgår både af Elof Westergaards artikel, der bygger på det foredrag, han holdt på Den Nordiske Kirkegårdskongres, og af Søren Wogensen artikel om reformatoriske gravsten.

Den uendelige historie:

Hærværk på kirkegårde og gravminder

Også i år er der sket hærværk på kirkegårde overalt i landet, ligesom gravsteder er blevet berøvet pynt, blomster, gravfigurer og bronzebogstaver. F.eks. blev en granitfodbold stjålet fra en ung mands gravsted på Skibby Kirkegård, men i dette tilfælde kom genstanden tilbage takket været opmærksomme mennesker, der reagerede på den ulykkelige mors facebookopslag, og den hensynsløse tyv blev fanget. Hærværket og tyverierne forekommer ubegribelige, men er desværre et

vilkår, man må være indstillet på at skulle håndtere. Det er et fænomen, der tilsyneladende går lige så langt tilbage, som der har været kirkegårde. I begyndelsen af 1800-tallet skrev aviserne indigneret om hærværk på Assistens Kirkegård i København og om systematiske røverier af metalbogstaver; tyverier, som det viste sig, at nogle af byens mere kreative gørtlere stod bag. Trist er også det lovlige "hærværk", som kravet om sikring i form af f.eks. jernstænger med skrigende gule toppe (betyder det noget for sikringen, at toppene er så skriggule?) af monumenter medfører, og i lighed med sidste år må foreningen opfordre til, at man søger at finde mere æstetiske løsninger på de sikkerhedsmæssige spørgsmål.

Fred, krig og glæden ved kirkegården og dens monumenter

Årsskriftet er i år en portion blandede bolsjer. Meget forskellige emner og temaer, men dog alle meget inspirerende og tankevækkende. Lutheråret påvirker som nævnt to artikler, nemlig Elof Westergaards foredrag ved Den Nordiske Kongres om reformationens indflydelse på kirkegårdskulturen og Søren Wogensens artikel om reformatoriske gravsten. Bjørn Friborg fortæller om diakonissernes grave på Solbjerg Kirkegård, og Søren Ryge tager os ud på en lystvandring på sine kirkegårde og fortæller om sine tanker omkring valg af gravsted og gravminde. Knap så idyllisk er Jimmy Munk Larsens skildring af balkankrigens påvirkning af kirkegårdskulturen, men trods grusomhederne og ødelæggelserne ser det ud til, at kirkegårdskulturen overlever, men med ganske specielle motiver og perspektiver. Inspireret af årsmødets udflugt har vi bedt Mogens Andersen om at fortælle om kirkegårdsdigerne på Hanstholmknuden. Endelig publicerer vi endnu et foredrag fra Den Nordiske Kongres, nemlig Bjarne Kjeldsens artikel om vort forhold til de afdødes fysiske levninger. Sluttelig er der referat fra generalforsamlingen og årsmødet samt en omtale af forløbet af Den Nordiske Kongres. Vi håber, at vores læsere vil få gavn og glæde af årsskriftet, og vi minder om, at redaktionen med glæde modtager forslag til årsskriftets artikler.

Sikring af gravminder forårsager æstetiske udfordringer. Foto: Karin Kryger 2017.